

КОНВЕНЦІЙНІСТЬ ТА ІНТЕНЦІОНАЛЬНІСТЬ У КОНЦЕПЦІЇ ПЕРФОРМАТИВНОСТІ

Будій З.І.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

У статті висвітлено теоретичний аспект вивчення понять інтенціональності та конвенційності як вагомих факторів, які перебувають у безпосередньому співвідношенні та чинять визначальний вплив на ефективність перформативних мовленнєвих актів. З'ясовано, що конвенційність мовленнєвих актів характеризує інституційну комунікацію, яка інтегрує конститутивні правила, а інтенція мовця є конститутивною умовою, від якої залежить мовна структура мовленнєвих актів.

Ключові слова: мовленнєва дія, перформативний мовленнєвий акт, іллокуція, інтенція, перформатив, конвенційність, інституційна комунікація.

Постановка проблеми. Прагматика мови охоплює мовленнєву діяльність від її елементарних одиниць до складних за структурою і будовою комунікативних ситуацій, під час яких мовець вкладає у висловлення свої наміри/інтенції, прагнучи досягти успішності мовленнєвого акту (МА). Мовець орієнтується на певного адресата, з яким він знаходиться в одному комунікативно-прагматичному просторі [6].

Кожне висловлювання або МА розглядається як складова певного рівня, що позначає окрему функцію: локуцію, іллокуцію та перлокуцію. Іллокуція позначає функцію, яка виконується під час вимовляння висловлювання; вона описує прагматику мовленнєвого акту, вид роботи, яку можуть виконати лінгвістичні висловлювання у процесі позначення або посилання до чогось/когось [15, с. 18], щоб досягти певного ефекту.

Висловлювання можуть являти собою виконання багатьох мовленнєвих дій або МА, що здійснюються за певних умов та створюють обумовлену соціальним середовищем мовленнєву ситуацію з низкою параметрів і множинністю контекстів, що узгоджуються з конвенційними процедурами, яких дотримуються у конкретному соціумі. Дж. Остін уважав іллокутивні акти конвенційними, тому що вони є окремими діями, прийняттям певних конвенційних процедур, які за коректних умов і на коректній основі надають чинності окремій, конкретній події у світі й роблять це тому, що вони виконуються належним чином [8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення МА, зокрема перформативних мовленнєвих актів (ПМА), яке було започатковано британським засновником теорії мовленнєвих актів (ТМА) Дж. Остіном [8] та продовжено американським філософом Дж. Серлем [17; 20], залишається основним підґрунтям для подальших досліджень проблематики феномену перформативності у сучасних лінгвістичних студіях. Окрім інших характерних властивостей ПМА, мовознавці вивчають такі поняття, як інтенціональність [4] та конвенційність [15], а поруч з тим, конститутивні правила, які організують мовне спілкування [10; 16] та ритуали й церемонії [14; 9], щоб визначити, який безпосередній вплив ці фактори чинять на ефективність перформативу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У фокусі уваги мовознавців залишається невирішеною проблема зв'язку ін-

тенції мовця, тобто інтенціональності ПМА, з конвенційними нормами спілкування у сенсі першочерговості їх впливу на вибір мовцем перформативних мовленнєвих структур.

Метою цієї роботи є визначення рівня взаємозалежності конвенційності й інтенціональності у процесі продукування ПМА, а аналіз теоретичних напрацювань дослідників проблеми значення перформативних висловлювань та виявлення зв'язку номінативного аспекту МА у мові зі структурами знання, що репрезентуються одиницями мови під час мовленнєвої комунікації, становить завдання розвідки.

Виклад основного матеріалу. Згідно з положеннями трансцендентально-прагматичної концепції К. О. Апеля [7] та універсально-прагматичної теорії комунікативної дії Ю. Габермаса [12], між учасниками комунікації у процесі здійснення іллокутивного акту формуються міжсуб'єктні відносини завдяки іллокутивній силі висловлювань. Як стверджує Ю. Габермас, самі іллокутивні акти є конвенційними – вони підпорядковані визнаним нормам дій, тобто мовленнєва дія актуалізує вже існуючий зразок відносин. Інтерактивному використанню мови відповідають регулятивні МА, а когнітивному – констативні. Лише у регулятивних МА нормативність дій виражається експліцитно. Мовець і слухач своїми іллокутивними актами претендують на значущість і визнання. Коли мова йде про взаєморозуміння, мається на увазі експлікація дотеоретичних знань компетентних мовленнєвих суб'єктів, у зв'язку з чим «комунікативна дія» і «життєвий світ» визначаються як взаємодоповнюючі поняття: життєвий світ постає як смислове відносколо процесів комунікації [12, с. 388-390], тобто життєвий досвід передається шляхом реалізації у мові культурних надбань у вигляді поступово зібраних зразків висловлень.

У свою чергу, Г. П. Грайс вважає, що МА підпорядковуються інтенціям комунікантів. Філософ стверджує, що значення висловлювання залежить від того, що на адресата, по-перше, здійснюється вплив, і, по-друге, що адресат свідомий того, що цей вплив чиниться навмисно [11].

Дж. Серль, натомість, констатує, що значення висловлювання визначається семантичними і прагматичними умовами, хоча досягнення іллокутивного ефекту передбачає усвідомлення інтенції мовця, проте, дана інтенція визнача-

ється як семантичними умовами пропозиційного змісту, так і прагматичними умовами іллокутивної функції, яка, водночас, визначає умови значення висловлювання: «...те, що ми можемо мати на увазі, є функцією того, що ми говоримо. Суб'єктивне значення обумовлене не тільки наміром, але й конвенцією. В нашому аналізі іллокутивних актів ми повинні розпізнати як інтенціональний, так і конвенційний аспект, особливо співвідношення між ними» [5, с. 160].

Конвенція – це основне поняття, до якого звертається Дж. Остін під час пояснення мовленнєвих ситуацій у лекціях про висловлювання, хоча і не досліджуючи саме поняття. На конвенційність МА, як стверджує британський філософ, вказують три основні характерні риси. По-перше, чинним є такий акт, який відповідає обопільній процедурі або способу виконання якоїсь дії. По-друге, конвенційний акт не є природним, це – вимисел, культурна інституція певного виду, і він, ймовірно, може бути іншим, ніж фактично є. По-третє, його можна оцінювати з точки зору правомірності, доцільності або чинності: якщо щось зроблено у відповідності з конвенційною процедурою, то це зроблено відповідно до чинних норм. Хоча виникають проблеми з неминучим підтекстом, який впливає з використання конвенції у ширшому сенсі для опису мови в цілому. Конвенційність мови дає можливість припустити, що є якась початкова угода, договір чи домовленість, за якими встановлено або створено ці конвенції [8]. Як бачимо, характеристика мовленнєвої ситуації Дж. Остіном включає правила, норми або процедури, деяким чином інституційні, що фігурують у ТМА та у визначенні поняття перформативності.

Для Дж. Остіна типовими мовленнєвими ситуаціями, які найкраще слугують підтвердженням його прагматичного підходу до мови, є такі, що мають чітко виражену ритуальну, церемоніальну або процедурну форму: одруження, ігри, юридичні процедури різних видів, церемонії найменування [8]. З цієї ж самої причини, чотири з його шести правил успішного виконання вдалого акту стосуються аспектів конвенційної процедури, інформація про яку знаходиться у підтексті перформативного дієслова. Але, як демонструють багато прикладів, Дж. Остін поширює значення конвенційної природи іллокуції на усі види МА, які ми можемо здійснювати як мовці: обіцянка, яку дають в автобусі, така ж конвенційна, як і обітниця, яку дають під час одруження. Мовленнєві ситуації, які створюють іллокутивний формат висловлювання, є, таким чином, всі конвенційними. Вид конвенційності, яка використовується в офіційних ритуальних діях і церемоніях, до певної міри співвідноситься з тим видом, який повідомляє мові повсякденного вжитку, як регулювати неформальні, повсякденні стосунки індивідів. Як аргументує Дж. Локслі, ми даємо кораблеві назву, розбиваючи пляшку шампанського об борт, але інші люди роблять це іншим чином; ми даємо обіцянку в один спосіб, але іншими мовами інші спільноти можуть робити це в інший спосіб, або навіть взагалі не робити того, що ми називаємо 'давати обіцянку' [15, с. 52-53].

Поняття конвенції є важливим для Дж. Остіна ще й тому, що воно визначає вирішальний аспект відмінності між іллокутивним і перлоку-

тивним аспектами мовленнєвого акту. Дослідник твердить, що перлокутивний аспект висловлювання не підпорядковується жодним нормативним критеріям: отже, 'майже будь-який перлокутивний акт, ймовірно, успішно виконується за достатніх обставин у процесі вимовлення висловлювання' [8, с. 110]. Зовсім інше відбувається з іллокутивним аспектом мовленнєвого акту. Для нього необхідні процедури або формули для того, щоб досягнути свого ефекту і здійснити свій особливий вплив на світ. Дослідження мови з цієї перспективи вимагає того, щоб висловлювання розглядалися як лінгвістичні події, уможливлені або створені конвенціями чи правилами [8].

Дж. Серль, який прагнув висвітлити глибинну граматику МА загалом і основу його видозмін зокрема, послуговується власне цим, запропонованим Дж. Остіном розумінням того, як діє іллокуція. Він стверджує, що наше знання світу, який нас оточує, є, фактично, знанням фактів двох видів. З одного боку, ми здатні формулювати такі твердження, як «цей камінь знаходиться поряд з тим каменем», або «у мене біль», які є «безглуздими фактами» (*brute facts*) [20, с. 50]. До цього виду належать фізичні або природні факти і їхнє існування не залежить від жодної свідомої діяльності людини. Але є інший вид фактів, які не є фізичним у такий спосіб, і які Дж. Серль відносить до інституційних фактів, наприклад, твердження «ти винен мені 5 фунтів», «вона одружилася з ним», «прем'єр-міністр виступив у парламенті» – «це, дійсно, факти, але їхня наявність, на відміну від безглуздох фактів, передбачає існування певних людських інституцій. На найпростішому рівні, лише завдяки інституту грошей у мене зараз є 5-доларова банкнота у руці. Якщо забрати цей інститут, то все, що у мене залишиться у руці, це шматок паперу з різними позначками» [20, с. 51].

Як стверджує Дж. Серль, є багато речей в оточуючому світі, які ми можемо зрозуміти, лише якщо будемо підходити до них як до *інституційних фактів*. Наприклад, якщо глядач спостерігає за грою у футбол, то він не зможе описати того, що притаманне цій грі, без застосування інституційних фактів, таких, як закони або правила гри, а також знання таких понять, як 'офф-сайд' або 'команда'. Неспроможність досягнути це, означає неспроможність досягнути життєво необхідний факт в онтології нашого світу і види сутностей, з якого він складається: як живі істоти, люди здатні використовувати певні природні елементи для виконання інституційних функцій, або які мають значення, що є невластивими для них [20]. Наприклад, штовхнути м'яч у сітку – означає забити гол у контексті гри у футбол. Оскільки ми можемо це робити, то ми можемо й надалі використовувати певні інституційні факти для констатування подальших інституційних фактів. ТМА описує власне такий процес, наприклад, вимовлення речення з пропозиційним змістом 'падає дощ' може означати здійснення різних видів дій у різних контекстах: твердження, запитування, попередження і т.д. Беручи до уваги думку дослідника, можна узагальнити, що інституційні факти є продуктом нашої здатності винаходити конвенції і застосовувати їх знову і знову в більш детальний спосіб.

Інституції, у баченні Дж. Серля, є системою інтеграцією конститутивних правил. Мова сама по собі є інституцією: граматичні правила не регулюють мовленнєву діяльність, а визначають конвенції, які є, фактично, конститутивними для будь-якої діяльності. МА, будучи лінгвістичними актами, які виконуються лише відповідно до певних прагматичних конвенцій, самі визначаються набором конститутивних правил, які теорія мовленнєвих актів намагається висвітлити [19]. Різні види умов, які визначив Дж. Серль, виокремлюють різні аспекти МА.

Уподібнення мови до моделі інституції є проблемним моментом в аналізі Дж. Серля. З одного боку, він хотів охарактеризувати об'єкт свого теоретичного дослідження як систему правил, у якій системність мови може являти собою безособову структуру. З іншого боку, така асиміляція ігнорує всі фактори, які впливають на розгляд мови з точки зору правил. Для Дж. Остіна МА надають чинності й відповідальності зобов'язанням, і це стосується усіх актів, а не лише таких комісивів, як обіцянка. Дж. Серль вважає, що твердження є просто зобов'язанням стосовно правдивості вираженої пропозиції [19], і це підтверджує його тезу про те, що участь суб'єктів у процедурі будь-якої інституції зобов'язує їх дотримуватися конститутивних правил цієї інституції [20].

Дж. Серль розрізняє регулятивні і конститутивні правила: «Регулятивні правила регулюють незалежно існуючі форми поведінки, наприклад, багато етикетних правил регулюють міжособистісні стосунки, які існують незалежно від цих правил. Конститутивні правила створюють або визначають нові форми поведінки, наприклад, правила гри у футбол або в шахи не просто регулюють гру, а створюють саму можливість гри у такі ігри.» [20, с. 33].

Поряд з урахуванням ролі конвенцій, представники аналітичної філософії розглядали значення висловлювання, опираючись на прагматику, у двох ракурсах: з одного боку, це семантика слів або речень, які мають значення; а з іншого – це те, що Дж. Серль називає «значенням мовця», тобто, враховується те, що мовець має на увазі, вимовляючи щось. У цьому випадку, значення розглядається як передача інтенції. Мовець має намір повідомити щось у процесі говоріння, і спілкування відбувається тоді, коли слухач розпізнає цю інтенцію. Дж. Серль пояснює таке спілкування двома способами. По-перше, інтенція повинна бути пов'язана з іллокутивним аспектом мовлення, щоб самій бути іллокутивною, такою, як прохання, наказ, обіцянка. По-друге, поняття значення мовця не можна відокремлювати від значень, що конвенційно асоціюються зі словами, які хтось вимовляє [20].

Для Дж. Серля ці два аспекти поєднуються у МА таким чином, що конвенції кодифікують інтенції, які вони також виражають. Відтак, дослідник головним фактором у висловлюванні вважає інтенцію як основну конститутивну умову, тому нещира обіцянка все одно є успішною. Нещирі обіцянки не містять наміру виконання того, що було обіцяно, але виконання самої обіцянки, з іншого боку, є обов'язково інтенціональним. У нещирому МА відбувається розбіжність між інтенцією і здійсненням цього акту. Нещира обіцянка лише означає, що пропозиційний зміст акту

не має на увазі. Ось чому можлива брехня: твердження здійснено, але мовець не вірить у те, що каже. «Але чи я маю на увазі пропозиційний зміст, чи ні, акт залишається обов'язково інтенціональним. Але якщо я не маю наміру дати обіцянку, то це не є обіцянка» [17, с. 551].

Дж. Серль говорить про інтенції у МА загалом: «Інтенція автора визначає, який інтенціональний акт він виконує. ... Це не тавтологія, це означає, що характер актів, які ми здійснюємо у процесі говоріння, визначається тим, що ми маємо на увазі зробити у процесі говоріння» [18, с. 655]. Зі сказаного вище випливає, що іллокутивна інтенція акту є конститутивною умовою і МА логічно залежать від наших інтенцій: МА є проявом або реалізацією цих інтенцій, і розуміння того, як вони працюють, вимагає звернення до їхніх визначальних функцій.

Дж. Остін намагався вилучити «чистий» перформатив, використовуючи граматичну форму (дієслово у першій особі однини теперішнього часу дійсного способу активного стану), однак з'ясувалося, що і констативні висловлювання можуть вживатися у такій же граматичній формі, що й перформативи. Тому вчений вирішив досліджувати «обставини, за яких здійснюється висловлювання» і «мовленнєвий акт» [8, с. 92]. загалом, та сформувані прагматичні правила або критерії, які структурують наше життя у мові [10].

Для мовців природна мова є нормативною, а правила мовлення не є ні моральним обов'язком, ні приписом того, як необхідно говорити. Вони, швидше, близькі до правил гри або інших соціальних норм: мовлення залежить від правил вживання природної мови, під час якої здійснюється це вживання. Це є схожим на те, як гра у шахи залежить від того, чи гравці грають за правилами, чи просто пересувають шахові фігури одну за одною. І лише застосування правил гри диктує гравцям, як фігури можуть рухатися [10, с. 25-31]. Такі правила вважаються конститутивними; вони надають чинності практичній діям, хоча характеризуються історичною та культурною особливістю: вони притаманні окремій мові на певному відрізку часу і не можуть діяти у всі епохи та повсюдно. «Використовувати англійську мову в даний час – спілкуватися, сприймати світ, міркувати про самих себе – означає знати, які форми і у яких контекстах є нормативними для здійснення тих дій, які ми вчиняємо шляхом вживання мови» [10, с. 33].

Однак, дослідники вважають, що це поодинокі правила, які неможливо систематизувати подібно до систематизації базового алгоритму правил для створення математичного ряду [10; 16], тому необхідно застосовувати лінгвістичні норми правильного вживання мови, які недопустимо змінювати або порушувати. Мова має необмежений іллокутивний обсяг, тобто висловлювання завжди можна оцінювати з точки зору успішності або правильності, а це, у свою чергу, підтверджує погляд на мову як на частину прагматичної матриці повсякденного життя [15, с. 35].

У сучасній гуманітарній парадигмі поняття *перформатив* та *іллокуція* трактується з інших позицій, ніж це було на початку формування ТМА, а саме: ці поняття не є взаємозамінними, оскільки вони є різними феноменами. Більше

того, пропонується твердження, що клас експліцитних перформативів перебуває в опозиції до іллокутивної сили повсякденного МА в ритуалах та церемоніях, адже у цьому випадку експліцитні перформативи пов'язані з точним повторенням, і це означає, що їх «ітеративний характер» набуває форми буквальної цитати. [14, с. 143]. Будь-яка церемонія чи ритуал полягає у тому, що у певний момент промовляються конкретні, необхідні у даній ситуації слова, навіть якщо це є висловлювання, які володіють тим самим значенням, але звучать по-іншому, тому експліцитні перформативи, які вживаються у рамках церемоній і ритуалів, практично завжди мають театралізований характер, оскільки вони звернені не до комунікативного партнера, а до суспільства. Це означає, що іллокутивна сила перформативів підпорядковується не інтенції мовця, а зазнає «впливу попередніх надособистісних мовних і позамовних дій» [14, с. 143-144], і міжсуб'єктне взаєморозуміння досягається лише шляхом дотримання форми ПМА. Цим пояснюється втрата іллокутивної сили, якої з часом зазнають деякі попередньо експліцитні перформативи.

Деякі дослідники пропонують розглядати ритуали як «метAPERформативні комунікативні дії», які за допомогою властивої їм генеративної прагматики встановлюють умови, на котрих базується перформативність МА [9, с. 21], тобто здійснення ритуалів слід розглядати як діяльність, що передуює комунікативній діяльності, оскільки вона встановлює, вводить і конститує дію відповідних умовностей [9, с. 23]. З цього випливає, що ритуальна дія формує парадигматичне пізнання, розпізнавання соціальних ролей та основних відмінностей й диктує правила та норми мовленнєвої комунікації.

Як вважає С. Тамбія, ритуальні дії є перформативними у трьох сенсах. По-перше, як здійснення конвенційних мовленнєвих дій, тобто таких, якими їх вважав Дж. Остін. По-друге, як драматичний перформанс, у якому учасники використовують різні засоби й швидко проживають події. По-третє, ритуальне дійство має індексальне значення того, що відбувається, і що актори приписують йому й виводять із нього під час перформансу [21, с. 230].

Як зазначає Т. ван Дейк, спільність фізичної й безпосередньої мовленнєвої дії визначається тим, що їх ціль і результат призводять до зміни; а відмінність пов'язана з тим, що спостережувані «фізичні дії (doings), по суті, являють собою екстенціональні об'єкти, у той час як акти (acts, actions) є інтерпретацією фізичних дій, тобто інтенціональні об'єкти» [2, с. 285]. Ментальний стан (бажання, намір, ціль, рішення та ін.) передуює власне дії, яка згодом призводить до зміни стану справ. Інтенційність передуює МА і стимулює прояв іллокутивної сили висловлювання у момент його вимовлення мовцем-суб'єктом, а реакція слухача може викликати зміну стану

справ, новий ментальний стан і/або новий МА. Таким чином, інтенційність ніби створює семантичну основу МА: забезпечуючи висловлювання, мовець-суб'єкт, тим самим, здійснює мовленнєву дію, а наслідок-зміна настає поза межами МА як можлива реакція слухача або залишається на рівні самого МА.

З точки зору Е. Бенвеніста, перформативними можна вважати висловлювання, які наділені владними функціями. Першочергове право, на його думку, має мовець, тому що перформативне висловлювання як акт є унікальним, одноразовим і автореферентним, тобто він співвідноситься зі ситуацією, яку сам створює, будучи дією [1].

Росолова О. А. стверджує, що перформативність МА реалізується в акті комунікації за допомогою двох основних категорій МА: категорії інтенційності (як способу здійснення перформативності, перенесення змісту мовленнєвої дії за допомогою іллокутивної сили) і категорії пропозиційності (як мовної репрезентації того, на що переноситься мовленнєва дія). Категорія пропозиційності трактується деякими лінгвістами як категорія, що формує попозиційний зміст висловлювання і дає початок розгалуженій системі мовних семантичних категорій [4].

За Кобозевою І. М., дві ознаки – інтенційність і конвенційність – відображають притаманне будь-якому висловлюванню протиріччя між суб'єктивним змістом (метою мовця, тобто інтенцією) і об'єктивним змістом (незалежними від мовця способами забезпечення розпізнання даної цілі слухачем, тобто конвенціями) [3, с. 15]. У цьому контексті очевидним є те, що вираження інтенціонального змісту спирається на прагматичні конвенції уживання, пов'язані у мовній свідомості носія національної мови з певною сценарною взаємодією у рамках заданої комунікативної ситуації, а також на мовні конвенції як здатність мовних знаків репрезентувати співвідносні з ними поняття у конкретному мовному оточенні.

Висновки. Таким чином, перформативне висловлювання можна розглядати як ПМА, який здійснюється з урахуванням інтенціональності мовця і конвенційності процедур. При цьому, конвенційність перформативу, яка характеризує інституційну комунікацію і підпорядковує його правилам спілкування, впорядковує вибір мовцем мовних засобів для вираження комунікативної інтенції з опертям на мовленнєвий і соціальний досвід носія мови в актах комунікації, тобто конвенційність МА забезпечує зв'язок номінативного аспекту МА у національній мові зі структурами знання, що стоять за одиницями мови під час вербалізації МА, і сприяє вибору відповідних мовних засобів у процесі здійснення МА, виходячи з його інтенціональності.

Перспектива розвідки полягає у встановленні відповідності дієслівних лексем, що номінують інтенції мовця, конвенційним нормам міжособистісного спілкування.

Список літератури:

1. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Э. Бенвенист. – М.: Прогресс, 1974. – 447 с.
2. Ван Дейк Т. А. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. ван Дейк. – М.: Прогресс, 1978. – 321 с.
3. Кобозева И. М. «Теория речевых актов» как один из вариантов теории речевой деятельности / И. М. Кобозева // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 17. Теория речевых актов. Сборник. – М.: Прогресс, 1986. – С. 7-22.
4. Россолова О. А. Перформатив как координатор коммуникативного взаимодействия и средство адресованности: дис. ... канд. филолог. наук: 10.02.01 / Россолова Оксана Анатольевна. – Петропавловск-Камчатский, 2008. – 198 с.
5. Серль Дж. Р. Что такое речевой акт? / Дж. Р. Серль // Новое в зарубежной лингвистике: Вып.17. Теория речевых актов. Сборник / Пер. с англ. [Сост. и вступ. ст. И. М. Кобозевой и В. З. Демьянкова; общ. ред. Б. Ю. Городецкого]. – М.: Прогресс, 1986. – С. 151-169.
6. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика / И. П. Сусов. – Винница: Нова Книга, 2009. – 272 с.
7. Apel K. O. Transformation der Philosophie, 2 Bds. / K. O. Apel. – Frankfurt a. M., 1976. – 525 S. – Bd. 2.
8. Austin J. L. How to Do Things with Words / J. L. Austin. – Cambridge: Harvard University Press, 1975. – 164 p.
9. Bellinger A., Krieger D. J. Ritualtheorien: Ein Einführendes Handbuch / A. Bellinger, D. J. Krieger. – Weisbaden: Springer, 2008. – 483 S.
10. Cavell S. Must We Mean What We Say? / S. Cavell. – Cambridge: Cambridge University Press, 2002. – 408 p.
11. Grice H. P. Meaning / H. P. Grice // The Philosophical Review. – 1957. – Vol. 66, No. 3 – P. 377-388.
12. Habermas J. Theorie des kommunikativen Handelns. In 2 Bänden / J. Habermas. – Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 1981. – 637 S. – (Band 1).
13. Habermas J. Vorbereitende Bemerkungen zu einer Theorie der kommunikativen Kompetenz / J. Habermas, N. Luhmann // Theorie der Gesellschaft oder Sozialtechnologie – Was leistet die Systemforschung? – Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 1971. – S. 101-141.
14. Krämer S. Sprache, Sprachakt, Kommunikation: Sprachtheoretische Positionen des 20. Jahrhunderts / S. Krämer. – Frankfurt/M.: Suhrkamp Verlag, 2001. – 288 S.
15. Loxley J. Performativity / J. Loxley. – London and New York: Routledge, 2007. – 185 p.
16. Mulhall S. Stanley Cavell's Vision of the Normativity of Language: Grammar, Criteria, and Rules / S. Mulhall // Stanley Cavell, Richard Eldridge (ed.). – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – P. 79-106.
17. Searle J. How Performatives Work / J. Searle // Linguistics and Philosophy. – 1989. – № 12. – P. 535-558.
18. Searle J. Literary Theory and Its Discontents / J. Searle // New Literary History. 1994. – № 25. – P. 637-667.
19. Searle J. Rationality in Action / J. Searle. – Cambridge MA: MIT Press, 2001. – 303 p.
20. Searle J. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language / J. Searle. – Cambridge: Cambridge University Press, 1970. – 203 p.
21. Tambia S. Eine performative Theorie des Rituals / S. Tambia // Ritualtheorien. Ein einführendes Handbuch / A. Bellinger, D. J. Krieger. – Wiesbaden, 1998. – S. 227-250.

Будий З.И.

Тернопольский национальный педагогический университет
имени Владимира Гнатюка

КОНВЕНЦИОНАЛЬНОСТЬ И ИНТЕНЦИОНАЛЬНОСТЬ В КОНЦЕПЦИИ ПЕРФОРМАТИВНОСТИ

Аннотация

В статье освещен теоретический аспект исследования понятий интенциональность и конвенциональность как существенных факторов, которые воздействуют на эффективность перформативных речевых актов. Выявлено, что конвенциональность характеризует институциональную коммуникацию, а интенция говорящего определяет выбор лексических средств для формирования языковой структуры речевых актов.

Ключевые слова: речевое действие, перформативный речевой акт, иллокуция, интенция, перформатив, конвенциональность, институциональная коммуникация.

Budiy Z.I.

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

CONVENTIONALITY AND INTENTIONALITY IN THE PERFORMATIVE CONCEPT

Summary

The attention of the article is given to the theoretical aspect of study of intentionality of the speaker and conventionality of procedures as crucial factors which influence the effectiveness of the performative speech acts. Conventionality is defined to characterize institutional communication and to establish communicating rules, and intentionality depends on pragmatic conventions of language usage which enable language units to represent speech acts in the appropriate speech situations. Choice of language units stands on speech knowledge and social experience of the speaker.

Keywords: speech act, performative speech act, illocution, intension, performative, conventionality, institutional communication.